

วิธัตติหมวดที่ ๔ : ปโรททวิธัตติ					
บุรุษ	ปรัสสบท		อัตตโนบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	เอก.	พหู.	
ปฐมบุรุษ	อ	อุ	ตถ	เร	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	เอ	ตุถ	ตุโถ	วโห	ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ	อัม	มฺห	อิม	มฺเห	อัมมโยคะ

๑.ปโรททวิธัตติ บอกอดีตกาลไม่มีกำหนด (กำหนดเวลาที่แน่นอนไม่ได้) แปลว่า ...แล้ว

อุ.เตนาห ภควา. เพราะเหตุนั้น อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสแล้ว.
อุ.เตนาหฺ ปรอณา. เพราะเหตุนั้น อ.พระโบราณาจารย์ ท. กล่าวแล้ว.

๒.บุรุษและโยคะ

วิธัตติอาชยาตใช้ลงหลังธาตุและปัจจัยบอกให้รู้กาล บท วจนะ และบุรุษ ภาษาบาลีกำหนดให้ประธานกับกริยาต้องมีวจนะและบุรุษเสมอ
กัน วิธัตติอาชยาตจึงแบ่งออกเป็น ๓ บุรุษ ๒ วจนะ เช่นเดียวกับปริสสัพพนามเพื่อให้เข้าคู่กัน ในแต่ละฝ่ายวิธัตติคู่ที่ ๑ เป็นปฐมบุรุษ
วิธัตติคู่ที่ ๒ เป็นมัชฌิมบุรุษ วิธัตติคู่ที่ ๓ เป็นอุตตมบุรุษตามลำดับ กริยาเป็นบุรุษใดต้องประกอบประธานให้มีบุรุษตรงกับกริยาเสมอ

การประกอบประธานให้มีบุรุษตรงกับกริยา เรียกว่า โยคะ โดยปกติมักกล่าวสั้น ๆ ว่า โยค (อ่านว่า โยก)

ต่อไปนี้จะแสดงวิธัตติอาชยาตหมวดปโรททวิธัตติฝ่ายปรัสสบทเป็นตัวอย่าง ส่วนฝ่ายอัตตโนบทให้เทียบเคียงใช้ตามนี้

บุรุษ	วิธัตติ	โยคะ	คำอธิบาย	ประธานเอกวจนะ	ประธานพหูวจนะ
ปฐมบุรุษ	อ, อุ	เป็นนามโยคะ	ประกอบนามนามเป็นประธาน	โส, บุริโส คู่กับ อ	เต, บุริสา คู่กับ อุ
มัชฌิมบุรุษ	เอ, ตถ	เป็นตุมหโยคะ	ประกอบ ตุมห เป็นประธาน	ตว คู่กับ เอ	ตุมเห คู่กับ ตถ
อุตตมบุรุษ	อัม, มฺห	เป็นอัมมโยคะ	ประกอบ อมฺห เป็นประธาน	อหฺ คู่กับ อัม	มยฺ คู่กับ มฺห

๓.กฎเกณฑ์ประจําหมวดปโรททวิธัตติ

- ๑.ธาตุที่ลงวิธัตติหมวดปโรททวิธัตติต้องทำเทวภาวะธาตุก่อนลงวิธัตติเสมอ (ยกเว้นแปลงธาตุเป็นอย่างอื่นแล้วไม่ต้องทำเทวภาวะ)
- ๒.ทุกวิธัตติในหมวดนี้คงรูป และให้ลง อิ อาคมหน้าวิธัตติที่เป็นพยัญชนะเสมอ (ตถ, มฺห, เร, ตฺโถ, วโห, มฺเห)
- ๓.การทำเทวภาวะธาตุ หมายถึงการซ้อนอักษรต้นธาตุเข้ามาหน้าธาตุอีก ๑ ตัวพร้อมทั้งสระและพยัญชนะ เช่น ภู ทำเทวภาวะเป็น ภูภู
- ๔.ตัวอักษรที่ทำเทวภาวะเข้ามาแล้วเรียกว่า อัฟภาส (อัฟภาส แปลว่า ส่วนที่เกินออกมา)
 - กม ธาตุ ทำเทวภาวะ กลายเป็น กกม ก ตัวที่ซ้อนเข้ามาเรียกว่า อัฟภาส
 - ทา ธาตุ ทำเทวภาวะ กลายเป็น ทาทา ทา ตัวที่ซ้อนเข้ามาเรียกว่า อัฟภาส
- ๕.ถ้าตัวอัฟภาสเป็นสระเสียงยาวต้องร้สสระให้เป็นสระเสียงสั้น ตัวอย่างเช่น ทา ทำเทวภาวะเป็น ทาทา ร้สสระ อา ที่ ทา เป็น ททา
- ๖.ห้ามพยัญชนะชนิตอยู่ติดกันเมื่อทำเทวภาวะ ถ้าตัวอัฟภาสและตัวต้นธาตุเป็นชนิตเหมือนกันต้องแปลงตัวอัฟภาสเป็นพยัญชนะ
สลิธล กล่าวคือให้แปลงตัวอัฟภาสที่อยู่แถวที่ ๒ ในแต่ละวรรคเป็นตัวที่ ๑, แปลงตัวอัฟภาสที่อยู่แถวที่ ๔ ในแต่ละวรรคเป็นตัวที่ ๓
 - ชน ธาตุ ทำเทวภาวะ กลายเป็น ขชน ข สองตัวอยู่ติดกันไม่ได้ ต้องแปลง ข อัฟภาสเป็น ก กลายเป็น กชน
- ๗.ห้ามพยัญชนะกัณฐะ (เกิดที่คอ) อยู่ติดกันเมื่อทำเทวภาวะ ถ้าติดกันให้แปลงตัวอัฟภาสเป็นพยัญชนะतालु (เกิดที่เพดาน)
หรือพยัญชนะทันตชะ (เกิดที่คาง) มีลำดับพยัญชนะต้องตรงกัน
 - กม ธาตุ ทำเทวภาวะ กลายเป็น กกม ก เกิดที่คอจึงต้องแปลง ก เป็น จ กลายเป็น จกม
- ๘.ลงนิคคหิตที่ตัวอัฟภาสได้ แล้วให้แปลงนิคคหิตเป็นพยัญชนะที่สุตวรรคของพยัญชนะที่อยู่หลังตัวอัฟภาส
 - กม ธาตุ ทำเทวภาวะ กลายเป็น กกม ก เกิดที่คอจึงต้องแปลง ก เป็น จ กลายเป็น จกม จากนั้นให้ลงนิคคหิตเป็น
จํกม แล้วแปลงนิคคหิตเป็น งฺ กลายเป็น จงฺกม เช่น จงฺกมติ, จงฺกมนฺติ เป็นต้น

๙. ถ้าปัจจัยที่ลงหลังธาตุเป็นพยัญชนะชนิด ให้แปลงที่ลงหลังธาตุเป็นพยัญชนะลีลิล กล่าวคือให้แปลงพยัญชนะที่ลงหลังธาตุที่อยู่ตัวที่ ๒ ในแต่ละวรรคเป็นตัวที่ ๑, แปลงพยัญชนะที่ลงหลังธาตุที่อยู่ตัวที่ ๔ เป็นตัวที่ ๓

- ราช+ช+ติ = พราชชติ ช ปัจจัยเป็นพยัญชนะชนิด ช ซ้อนหน้า ช ไม่ได้จึงต้องแปลง ช เป็น ก
- กิต+ณ+ติ = ติกิณจติ ณ ปัจจัยเป็นพยัญชนะชนิด ณ ซ้อนหน้า ณ ไม่ได้จึงต้องแปลง ณ เป็น จ

แจก พुरु ธาตุ (กล่าว) + เป็นกัตตุจาก (อ) + ด้วยปโรทวารัตติเป็นตัวอย่าง (อาห, พรว)					
บุรุษ	ปรัสสบท		อัตตโนบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	เอก.	พหู.	
ปฐมบุรุษ	อาห	อาหุ	พรวิตถ	พรวิเร	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	พรว	พรวิตถ	พรวิตถเ	พรวิวเ	ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ	พรว	พรวิมุ	พรวี	พรวิมุเ	อัมมโยคะ

ฝ่ายปรัสสบท	
ตัวอย่างประโยคภาษาบาลี (ปโรทวาร) ฝ่ายเอกวจนะ	ตัวอย่างประโยคภาษาบาลี (ปโรทวาร) ฝ่ายพหูวจนะ
๑. เตนาน ภควา. (แปลง พรว เป็น อาห)	๒. เตนานู ปโรธนาจริยา. (แปลง พรว เป็น อาห)
๓. อตีตกาเล ตว อิม คาลิ พรว. (แปลง พรว เป็น พรว)	๔. อตีตกาเล ตุมเห อิม คาลิ พรวิตถ. (แปลง พรว เป็น พรว)
๕. อตีตกาเล อห อิม คาลิ พรว. (แปลง พรว เป็น พรว)	๖. อตีตกาเล มย อิม คาลิ พรวิมุ. (แปลง พรว เป็น พรว)
ฝ่ายอัตตโนบท	
ตัวอย่างประโยคภาษาบาลี (ปโรทวาร) ฝ่ายเอกวจนะ	ตัวอย่างประโยคภาษาบาลี (ปโรทวาร) ฝ่ายพหูวจนะ
๑. อตีตกาเล ภควา พรวิตถ. (แปลง พรว เป็น พรว)	๒. อตีตกาเล ปโรธนาจริยา พรวิเร. (แปลง พรว เป็น พรว)
๓. อตีตกาเล ตว อิม คาลิ พรวิตถเ. (แปลง พรว เป็น พรว)	๔. อตีตกาเล ตุมเห อิม คาลิ พรวิวเ. (แปลง พรว เป็น พรว)
๕. อตีตกาเล อห อิม คาลิ พรวี. (แปลง พรว เป็น พรว)	๖. อตีตกาเล มย อิม คาลิ พรวิมุเ. (แปลง พรว เป็น พรว)

แจก กม ธาตุ (เดิน) + เป็นกัตตุจาก (อ) + ด้วยปโรทวารัตติเป็นตัวอย่าง (ท่าเหวภาวะเป็น จกม)					
บุรุษ	ปรัสสบท		อัตตโนบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	เอก.	พหู.	
ปฐมบุรุษ					นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ					ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ					อัมมโยคะ